
111 babona

GYURA JULIANNÁ

ZENTA, 1974.

Arra a kérdésre, hogy tulajdonképpen mi a babona, roppant nehéz választ adni. Dr. Budai Béla, *A babona lélektana* című, 1975-ben kiadott könyve előszavában,¹ ezt így kísérli meg: „Az számít babonának, ami az elfogadott racionális gondolkodásmód szabályaival ütközik, aminek nincs igazságtartalma a tapasztalás megszokott és konvencionális keretei között. Babona tehát minden olyan hiedelem, amely valamilyen szabályszerűséget, valamilyen összefüggést tételez, amely nem illeszthető be tapasztalataink rendszerébe, azonban érzelmi töltése, szubjektív valóságértéke nagy. Az egyéni, személyes babonáktól eltekintve a hiedelmek hitelét főleg az biztosítja, hogy sokan osztják őket, nagyobb embercsoportok közös vélekedését tükrözik.”

„A babona nem szerves, önálló jelenség, hanem egyfajta társadalmi minősítés, mégpedig leértékelő, lekicsinylő minősítés”, amely végigkíséri az ember társadalmi és kulturális fejlődését egészen napjainkig. Az élő babona-anyagban valamennyi kor és társadalmi rend babonái jelen vannak: ősi hitvilágunk töredékei, különböző századokban született babonák hagyományanyaga a napjainkban képződő babonákkal egyidőben. Érthető tehát, hogy egy-egy babona eredetét és korát, néhány esetet kivéve, szinte lehetetlen meghatározni.

A babona a szó legfeszesebb értelmében velünk él, életünk sorsdöntő pillanatait, de hétköznapijaink valamennyi mozzanatát is végigkíséri. Ügyszólván minden ember „használja” őket, nemre, korra, gazdasági, társadalmi és kulturális szintre való tekintet nélkül, hitintenzitásbeli különbségekkel. Ez a hitbeli különbség legtöbbször csak felszíni megnyilvánulásában más. Egy egyetemet végzett, magas kultúrájú személy mosolyogva ejtett „lekopogása” mögött igen sok esetben azonos fokú hit búvik meg, mint egy parasztasszony majdnem rítusszerűen betartott szokásai mögött.

Az itt közölt 111 babona a szám varázsa alatt szakadt külön csoportba, az eddig megjelent zentai anyag után,² egy vidék babonaanyagának tervezett, következetes feltárásának újabb fejezeteként.

Az anyagot a könnyebb áttekinthetőség jegyében, a babonák maguk diktálta rendszere alapján csoportosítottuk címszók alá.

Maga a gyűjtés, a korszerű néprajzi munka igénye szerint magnetofonnal történt. Sokszor egy-egy szónak vagy szóvonzatnak a babonák lényegére mutató kulcsszerepe van. Ez a gyűjtési mód egyben lehetővé teszi a babonákkal kapcsolatos, általában rövid, illusztratív „megtörtént” esetek szó szerinti rögzítését is.

Adatközlőink:

T. K.-né = Tóth Károlyné Kadvány Erzsébet, 37 éves

F. J. = Fodor János, 61 éves

Gy. S.-né = Gyetvai Simonné Mura Erzsébet, 64 éves

Gy. E. = Gyura Erzsébet, 67 éves

T. E. = Takács Erzsébet, 57 éves

Gy. F.-né = Gyura Ferencné Sándor Julianna, 50 éves

Gy. P. = Gyömrei Péter, 64 éves

D. J.-né = Deák Jánosné Vas Mária, 33 éves

B. J.-né = Bajúsz Józsefné Polyák Piroska, 62 éves

M. I.-né = Matykó Istvánné Sándor Aranka, 63 éves

P. A.-né = Polyákovity Antalné Ráncz Szabó Rozália, 39 éves

B. I.-né = Burány Imréné Körmöczi Olga, 52 éves

H. P.-né = Horváth Péterné Kadvány Matild, 34 éves

B. G.-né = Barsi Gáborné Csabai Erzsébet, 20 éves

M. F.-né = özv. Miskei Ferencné Tóth Matild, 78 éves

Gy. J.-né = Gyetvai Józsefné Velez Matild, 72 éves

L. L.-né = özv. Lázity Lőrincné Fábrik Margit, 59 éves

T. J.-né = Törtei Józsefné Trenka Julianna, 33 éves

SZERETŐ, KÉRŐ, LAKODALOM

1. Ha egy lány az udvarlója hajszálát beteszi az ajtó repedésébe, akkor az szeretni fogja, de csak annyi évig, ahány csomót kötött rá. (T. K.-né)
2. Ha egy legénynek tetszik valamelyik lány, annak egy hajszálát el kell lopnia, beletenni a cipőjébe, hogy mindig tapossa, akkor a lány szeretni fogja. (F. J.)³
3. Az eladó lánynak éjszaka koponyát kell főzni kásában, szabadkémény alatt. Ha közben pontban éjfélkor bekopog hozzá az udvarlója, az azt jelenti, hogy feleségül fogja venni. (Gy. S.-né)⁴
4. Ha valamelyik lány azt akarja, hogy az udvarlója szeresse, a menstruációjából kell hogy belekeverjen a férfi italába vagy ételébe. (Gy. S.-né)

„Az okos asszonyok csináták. Ha még vót a változása tett a legény italába, megrontotta, oszt gyütt hozzá. Meséték, hogy paradicsommártásba tett neki, hát nem birtam enni a paradicsommártást.”

5. Ha a karácsonyi éjjeli misekor a lány belekiabálja a szabad kémenybe szeretője nevét, akkor az eljön érte, és hűséges lesz hozzá. (Gy. E.)
6. A karácsonyi éjjeli misén a lányok, legények lopva mákos csikot tesznek a szenteltvíztartóba. Ha azt onnan valaki kiveszi, a lány férjhez megy, a legény megnősül még abban az esztendőben. (Gy. E.)

„Hát persze, hogy kivették belőle, mer többször annyit beletették, hogy teli is vót. Nem birták a kezüket a szentőttházba belenyújtani az öregasszonyok. Ha más nem, a harangozó kiszedi, mer nem bírják használni a vizet.”

7. Ha egy lány meg akarja tudni jövődöbelijének a nevét, karácsony böjtjén tizenhárom cédulára egy-egy férfi nevét kell felírni, és azokat belegöngyölgetni a mákos csík tésztaájába. A gombócokat forró vízbe kell tenni, és várni, melyik jön fel elsőnek a víz színére, azt gyorsan ki kell venni. A gombócban levő név lesz a férje neve. (T. E.)⁵
8. Eladó lánynak, főzés közben, nem szabad megnyalni a fakanalat, „mer nagy szájú anyósa lesz”. (Gy. F.-né)⁶
9. Ha a menyasszony hajából kivett csatot vagy fésűt beleteszik egy eladó lány hajába, az még abban az évben férjhez megy. (T. K.-né)
10. Karácsony böjtjén a lány feláll a szemétdombra; amelyik irányból előbb hall kutyaugatást, arra megy férjhez. (T. E.)⁷
11. Férjhez menendő lány ne üljön az asztal sarkához, mert nem talál majd párt magának. (Gy. P.)
12. Farsangkor tuskót kell a kilincsre kötni, hogy a „legény nő tarcsa még a legínysígit”. (T. K.-né)
13. Mikor a gügyű megy a lányos házhoz és belép a kapun, ha sikerül neki hozzádörgölni a farát a kapuhoz, akkor szerencséje lesz — „odaaggyák neki a lánt”. (Gy. S.-né)
14. Ha a menyasszony esküvőkor gyöngyöt tesz a nyakába, siralmas lesz a házaselete. (D. J.-né)
15. A menyasszonynak nem szabad tükörbe nézni, mert beteges asszony válik belőle. (T. K.-né)

„Erre nagyon vigyáztak ám! Lészették, egyukták vagy lëtakarták a tükröt oszt csak a fényképrű láthatta meg magát, hogy mije vót menyasszonnak.”

16. A menyasszonynak nem szabad hátraforogni a lakodalmas menetben, mert rövid lesz a házaselete. (B. J.-né)

„Az az ismert fehérmű varrónő mēnt férhő. Hatalmas fiákeros esküvő vót. Mikó kigyütt a templombú, a menyasszony nagyon tekingetett jobbra is, mēg balra is hátranézett. Ott mēnt épp két cigányasszony, azok monták, hogy: — Jaj, kislányom, de kár vót visszatekingetnéd, nem élték maj soká együtt!

Hát még a gyerekek iskolába sè mentek, má è is vátak. Az-
úta én eszt figyelèm oszt így is van!"

17. Ha esküvő alatt meghúzzák a harangot, hamarosan meghal a vő-
legény vagy a menyasszony. (T. E.)

„Egy házaspár esküdött, van ennek hat éve. Mikó esküttek,
éppen akkó húszták è a delet. Nyóc napra meghalt a fiatal-
embèr a vécén.”

18. Mikor a fiatal pár hazaér az esküvőről, az anyós kristálycukrot
dob a menyasszonyra, hogy édesebb legyen. (T. E.)
19. A menyasszonyra kölest kell dobni, hogy szerencsés legyen. (M.
I.-né)

„Ahány köles esik rá, annyi szerencséje légyn.”

20. Amilyen gyorsan eszik a menyasszony és a vőlegény, olyan étvá-
gyúak lesznek majd az állataik. (P. A.-né)
21. A fiataloknak esküvő után egy tányérból kell enni, akkor mindig
szeretni fogják egymást. (Gy. P.)
22. Esküvő után bal lábbal kell a fiatal párnak kilépni a templomból,
hogy szerencsés legyen a házasságuk. (B. I.-né)
23. Ha a lakodalmas menet visszafordul, nem lesz hosszú az új pár
házasélete. (D. J.-né)
24. Amilyen idő van azon a napon, amelyiken az esküvőt tartják,
olyan lesz a fiatal pár élete. Ha esik az eső szomorú, nehéz lesz az
életük, ha süt a nap boldogok lesznek. (Gy. F.-né)⁸
25. Akinek valaki hátulról beelép a sarkába, annak meg fogja érni
az esküvőjét. (Gy. F.-né)
26. A házastársak közül az hal meg előbb, aki elsőnek alszik el a nász-
éjszakán. (H. P.-né)⁹
27. Az a fiatalasszony, akinek rossz élete van a férje mellett, ne adja
kölcson a menyasszonyi fátylát, mert boldogtalan lesz a házaséle-
te annak a lánynak is, aki felteszi. (Gy. F.-né)
28. Azt a férfit, akinek ferdén ég a cigarettája, csalja a felesége. (Gy.
F.-né)
29. Ha valamelyik asszony nem tudja, kivel csalja meg az urát, almát
kell ennie, s ha talál kilenc magvút, a magvakat párnája alá kell
tennie, akkor megálmodja, hogy kinek legyen a szeretője. (H.
P.-né)
30. Abban a házban ahol billeg az asztal, az asszony az úr. (B. I.-né)

TERHESSÉG, GYEREK, KERESZTELŐ

31. A terhes asszony varrjon valamit a születendő gyereknek, külön-
ben az az apjához fog húzni, azt fogja majd jobban szeretni. B.
G.-né)
32. Nőnek nem szabad összenőt, dupla gyümölcsöt enni, mert iker-
gyermekai fognak születni. (P. A.-né)¹⁰

33. Allapotos asszonynak nem szabad kézzel törölni le az asztalt, mert kopasz gyermeket fog szülni. (T. K.-né)
34. Várandós asszony fejére észrevétlenül kell sót szórni, s ha az asszony utána az orrához nyúl, fia lesz, ha a szájához kap, lányt fog szülni. (B. G.-né)
35. Ha a leterített zsebkendőt az állapotos asszony felmarkolja, fiú-, ha két ujjal veszi fel leánygyermek lesz. (B. G.-né)
36. Terhes asszony ne rúgjon meg kutyát vagy macskát, mert szőr nő a baba köldökében. (Gy. S.-né)

„Hallotta-é hírit a Nēti néninek? Bábasszony vót. Nagyon könnyű kezű asszony vót. Az monta, hogy vigyázzak. Mer én nem szerettem a kutyát, macskát, de etettem őket, oszt beléjük is rúgtam. Nem símogattam őket. Ezék a bábasszonyok mámma má nem mongyák, az orvosok még csak inékciónak. Ríl a gyerek, mer szúrja a szőr. Ha el is inékciozzák, ahogy nyól a gyerek, úgy nyól a szőr is. Kinyól a ködökibű, úgy körszbe. Ojan három centis is néha!”

37. Ha az állapotos asszony ijedtében magához kap, vagy hozzávág-nak valamit és odakap, azon a helyen a leendő gyerek testén egy folt lesz. (Gy. F.-né)¹¹

„Aszongyák, az apámnak a nyakán is vót egy flekk. A nagya-nya fekütt az epërfa alatt, nem tutta, hogy terhës. Réesëtt egy nagy feketeszëmű, epër oszt odakapott”.

38. A terhes asszony lopjon el egy cső kukoricát, akkor hosszú hajú gyereket fog szülni. (M. F.-né)
39. Allapotos asszonynak nem szabad csúnya embert nagyon megnéz-ni, „rácsudáni”, mert rút gyereke lesz. (Gy. F.-né)¹²
40. Az a gyerek, amelyik foggal születik, az „mind táltos gyütt a vi-lágra”. (M. F.-né)¹³
41. Ha a gyerek pénteken születik, szerencsétlen lesz, mindig ott lesz-nek a közelében a rossz szellemek. (T. K.-né)

„A húgom is pénteken születëtt. Mesëte is mindig az anyám, hogy a konyhába csöröktek sokáig a tányérok, az edényëk. Fëti is a lányát még mindig.”

42. Ha esik az eső, mikor születik, rossz gyerek lesz, ha szép az idő, jó gyerek válik belőle. (Gy. J.-né)
43. Egyéves koráig a gyereknek nem szabad tükörbe nézni, mert nem nő ki a foga. (Gy. F.-né)
44. A gyerek arra hasonlít, amelyik házastársat jobban szereti a má-sik. (T. K.-né)
45. Ha a gyereknek kiesik a foga, a kiskapu küszöbén állva, hátrafelé kell eldobni, nem szabad utánanézni, és azt kell mondani: Egér, egér, adok neked csont fogat, adjál nekem vas fogat! Akkor jók lesznek a fogai. (T. K.-né)

46. Egyéves koráig a babát nem szabad a házból az ablakon át kiadni az utcára, mert meghal. (P. A.-né)
47. A pici gyerek talpát nem szabad megkaparni, mert nem fog megtanulni járni. (P. A.-né)
48. A kisbaba száradó holmiját nem szabad az esőnek megcsapkodni, mert szeplős lesz a gyerek. (P. A.-né)
49. A kicsi gyerek ruháját nem szabad éjjelre az udvaron hagyni, mert nem bír majd nyugodtan aludni a baba. (Gy. S.-né)¹⁴

„Valamellik nap látom ám, hogy teriget este a szomszédaszszony. Montam neki, hogy ugyan vigye bē, mer elfogy a gyerekek álma! Aszonta, hogy má tēnnap is este szárítottam, oszt alutt. Mos mēg panaszkodik, hogy nem alszik a gyerekek!”

50. Nem jó korán ültetni a gyereket, mert derékfájós lesz. (Gy. F.-né)
51. Fésülködés után, hajas kézzel nem jó a babához nyúlni, mert csorogni fog neki a nyála. (Gy. S.-né)
52. Ha nagyon sír a baba és gondolják, hogy szőr nőtt a köldökében, akkor a fürdetőteknő négy sarkára (a gyerek feje felettinél kezdve, átlósan) bodor korpát kell tenni. Fürdetés után a vízbe bele kell fújni a korpát, és a vizet át kell szűrni egy tiszta ruhán. A szőr fennmarad a ruhán, keresztben. (Gy. S.-né)
53. Ha nagyon csorog a gyerek nyála és gondolják, hogy hajas kézzel értek hozzá, azért nyálaskodik, meg kell kenni az ínyét, karácsonyi mézzel, akkor elmúlik. (Gy. S.-né)

„A karácsonkó az asztarrú a mézet. Az én anyámnak vót nyóc-tíz éves mézze is. Egy kisüvegbe tette, hogy lēgyēn a gyerekeknek. Mer ugyē nyálaskodhatnak.”

54. Hathetes korig nem szabad kivinni a gyereket az utcára, mert csúnya lesz a bőre. (Gy. S.-né)

„A szerbek nem is viszik ki, oszt nézze mēg mījen szép a kicsi arca. A magyarok viszik. Örűnek, hogy van kocsija!”

55. Ha a kicsi gyereken sebek vannak, minden sebet külön meg kell háromszor lehelni, akkor begyógyulnak. (Gy. S.-né)

„Az unokámmā én is csinátam. Asztán ēvittem az orvoson. Az is mēgkērdēszte, hogy mīvē gyógyítottam, én mēg mēg is montam, hogy lehētem.”

56. Hogy megállapíthassák a szemverést és felszabadítsák a kisbabát alóla, a gyerek feje felett három kanál vizet bele kell mérni egy tányérba, azzal megmosni előbb a jobb kezét és bal lábát, majd a bal kezét és jobb lábát s az arcát, egy csőppet a szájába kell önteni vagy a homlokára. A megmaradt vizet rá kell mérni a sarokvasra. Ha négy kanállal van, a kicsi meg van verve szemmel. (Gy. E.)¹⁵

„Estefelé kint ütünk az udvaron, a testvérém tartotta a gyereket én még nésztem, de nagyon nésztem. No, de én nem gondoltam, hogy megverem szémmë! Egész éccaka nem alutt a kicsi. Réggë korán gyütt a testvérém, hogy nem tuggya, mi van a gyerekkë, mënnyek át oszt mosdassam még. Átmétem, mëgmosdattam, a víz több lett. Asztán elalutt, az délig úgy alutt, mind a tej.”

57. Ha valakinek összeér a szemöldöke, az meg bírja verni a kicsi gyereket szemmel. (Gy. S.-né)

„Hát akinek összeér a szemöldöke, össze van itt az óráná nyőve, az, ű nem is tuggya, mégis mëgveri a gyereket szémmë.”

58. Ha a gyerekek elvették az álmát, hogy újra bírjon aludni, valakinek, aki jó alvó, ott kell hagynia a baba feje alatt a zsebkenőjét vagy valamit a ruhájából. (Gy. S.-né)

„Mer ëvinni könnyű ám a gyerek álmát, de visszahozni nehéz.”

59. Ha a gyerek megijedt valamitől és nem bír aludni, ólmot öntenek két keresztbe tett ciroksöprűszálra a baba feje mellett. Az ólom megmutatja, mitől ijedt meg, és újra bír aludni. (Gy. S.-né)¹⁶
60. Ha a gyerek koldustól kapott kenyeret eszik, hamarabb megtanul beszélni. (M. I.-né)

„A lányom kicsi vót. Vót ëgy öreg asszony, Tëka néninek hí-ták, az kúdús vót abba az időbe még. Kërëgetëtt, oszt attam nëki kënyeret. Ű mëg kivëtt az ű szatyorjábú ëgy darab kënyeret, oszt aszt monta, hogy aggyam oda a kislánnak, hogy ëgye mëg, maj hamarabb tud beszéni.”

61. Ha a gyerekek hasmenése van, hogy meggyógyuljon, az anyánk ki kell menni a temetőbe, és a legfrissebb hantról kell hazavinni egy maroknyi földet, de nem szabad visszanézni, mert meghal a kicsi. (M. I.-né)

„Az Annus néni is meséte, hogy a Pétërnek is mëg a Jancsi-nak is mënt a hasa, oszt monták nëki, hogy így csinájja. Ki is mënt a temetőbe, de aszonta háromszó is visszafordút, mëgse haltak mëg!”

62. Ha a kicsi gyerek nem jó alvó, naplementekor kell fürdetni, a nap felé kell kiönteni a fürdővizet, hogy olyan gyorsan aludjon el, amilyen gyorsan megy le a nap. (M. I.-né)
63. Gilisztás gyerekek fohagymát kell adni, hogy meggyógyuljon. (M. I.-né)
64. Ha a gyerekek fáj a hasa, száraz verébszart kell megtörni, s az-zal megetetni, hogy olyan gyorsan menjen el tőle a szél, amilyen gyorsan ugrál a veréb. (M. I.-né)

65. Ha a macska mosdik és utána ránéz valamelyik gyerekre, az aznap verést fog kapni. (Gy. F.-né)
66. Ha sír a baba és gondolják, hogy meg van verve szemmel, „havi-bajos asszony szoknyáján kő átgyugni akkó émülük a szemverés”. (B. I.-né)
67. Ha valahová először viszik a babát vendégségbe, kenyeret, sőt, tojást adnak neki, hogy sose legyen éhes. (Gy. F.-né)
68. Míg a babát meg nem keresztelik, addig az anyjával együtt függöny alatt tartják, és szentelt rózsafüzért tesznek rá, hogy a „rosszszak nehogy megkísértsék az asszonyt még a gyereket”. (M. F.-né)

„Az olvasó addig kő, még nem körösztilik még. Asztán lëvëtték, mer mint kërësztyényt mán vëtte az órangyala. Ez mind azé köllött, mer különben még az asszony kimënt, addig a rosszszak kicseréték a gyereket oszt odatëttek égy táltost.”

69. A második babát az első gyerek ingében kell megkeresztelni, hogy a testvérek szeressék egymást. (T. K.-né)
70. Ha a kisbaba kereszteléskor elsírja magát a templomban, nyomban meg kell szoptatni, különben meghal. (T. K.-né)
71. Mikor hazaérnek a keresztelőről, a gyereket leteszik a földre, akkor a keresztapának vagy a családtagok közül valakinek fel kell venni, magasra emelni, hogy nagyra nőjön. (Gy. E.)

„Aszt is szokták olyankó mondani, mikó főkapják, hogy:
— Vittünk pogánkát, hoszunk báránkát!”

72. Ha egy szoptatós anya a másik gyereket az ágyból az anyán áthajolva veszi fel, ezzel elviszi az anya tejét. (Gy. S.-né)
73. Kis gyereken nem szabad átlépni, mert nem nő meg. (Gy. S.-né)
74. Fiatal anya nem ülhet le másik szoptatós anya ágyára, mert elviszi a tejhasznót. (Gy. S.-né)¹⁷

„Az ojan, az akarja is, mer nëki nincs teje. Oszt ëviszi a hasznót. A hasznót csak, mer van ott tej, csak nem jó, nem tûr túle a gyerek.”

75. Kisbabás anyánál le kell ülni a látogatóknak, hogy ne vigyék el az álmukat. Székre kell ülni, mert akkor sem bírnak aludni, ha valaki az ágyukra ült. (B. J.-né)

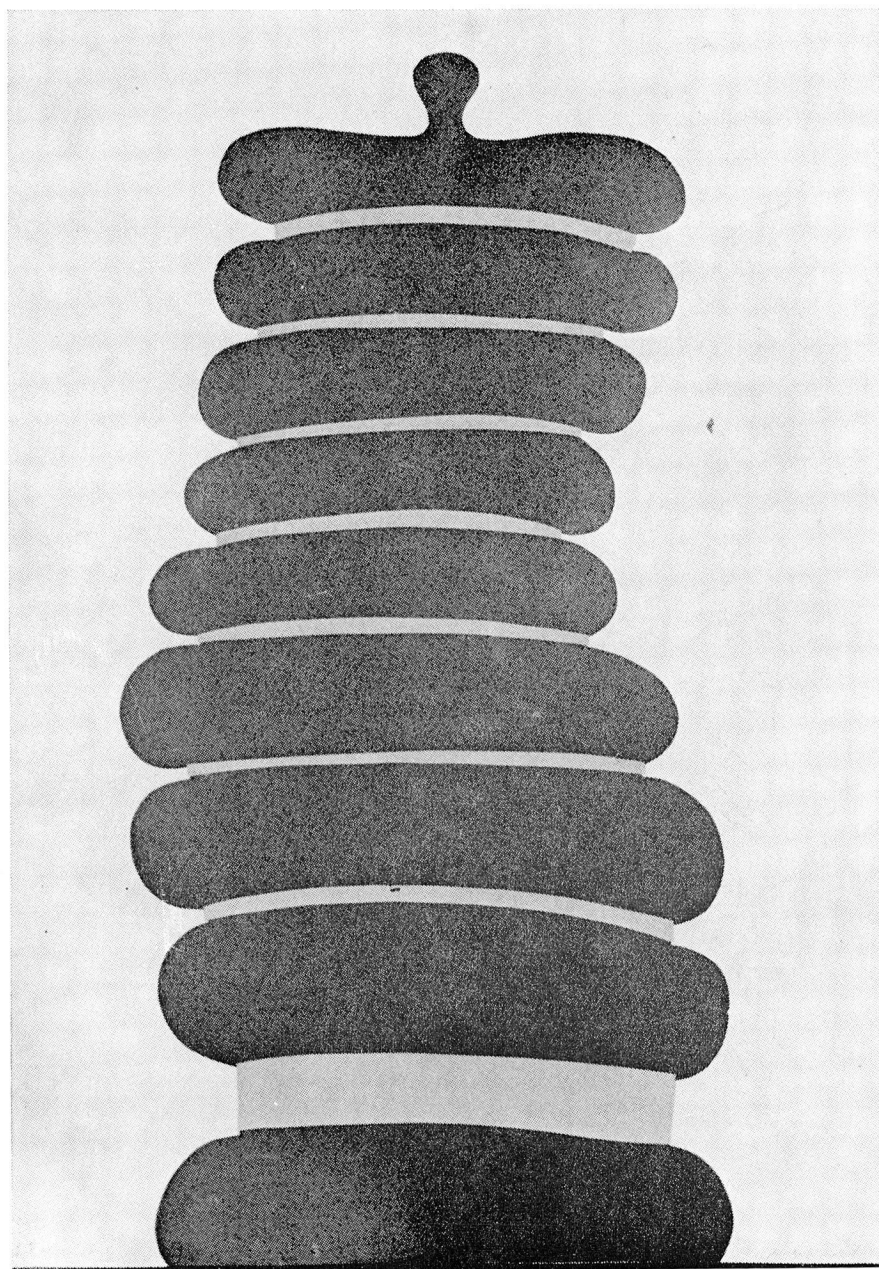
HALÁL, TEMETÉS

76. Ha új házba költözik a család egy macskát kell bedobni az ablakon, mert aki elsőnek megy be, az meghal. (B. G.-né)
77. Abban a házban, amelyiknél megjelenik a kuvik, valaki meghal. (L. L.-né)¹⁸

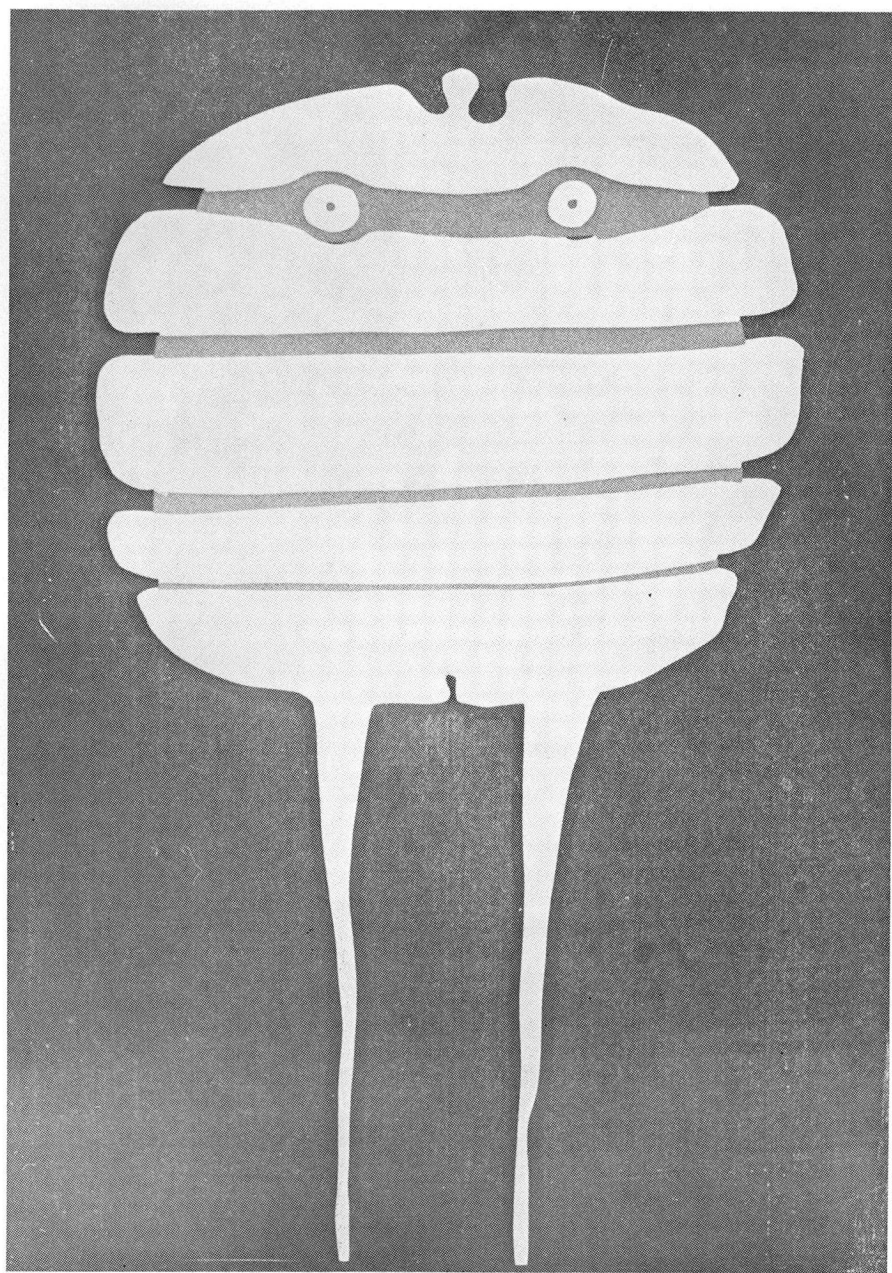
„Halálmadárnak is híjják. Éccé még kislány koromba a bárátnóm monta nekém, hogy náluk mégjelént a kuvik madár

A stylized sunburst logo where the rays are represented by human figures with long, thin legs, radiating from a central point. The figures are arranged in a circular pattern, with some legs pointing towards the center and others pointing away from it. The central area contains the text 'TÉRLEN' and 'VERSEK'.

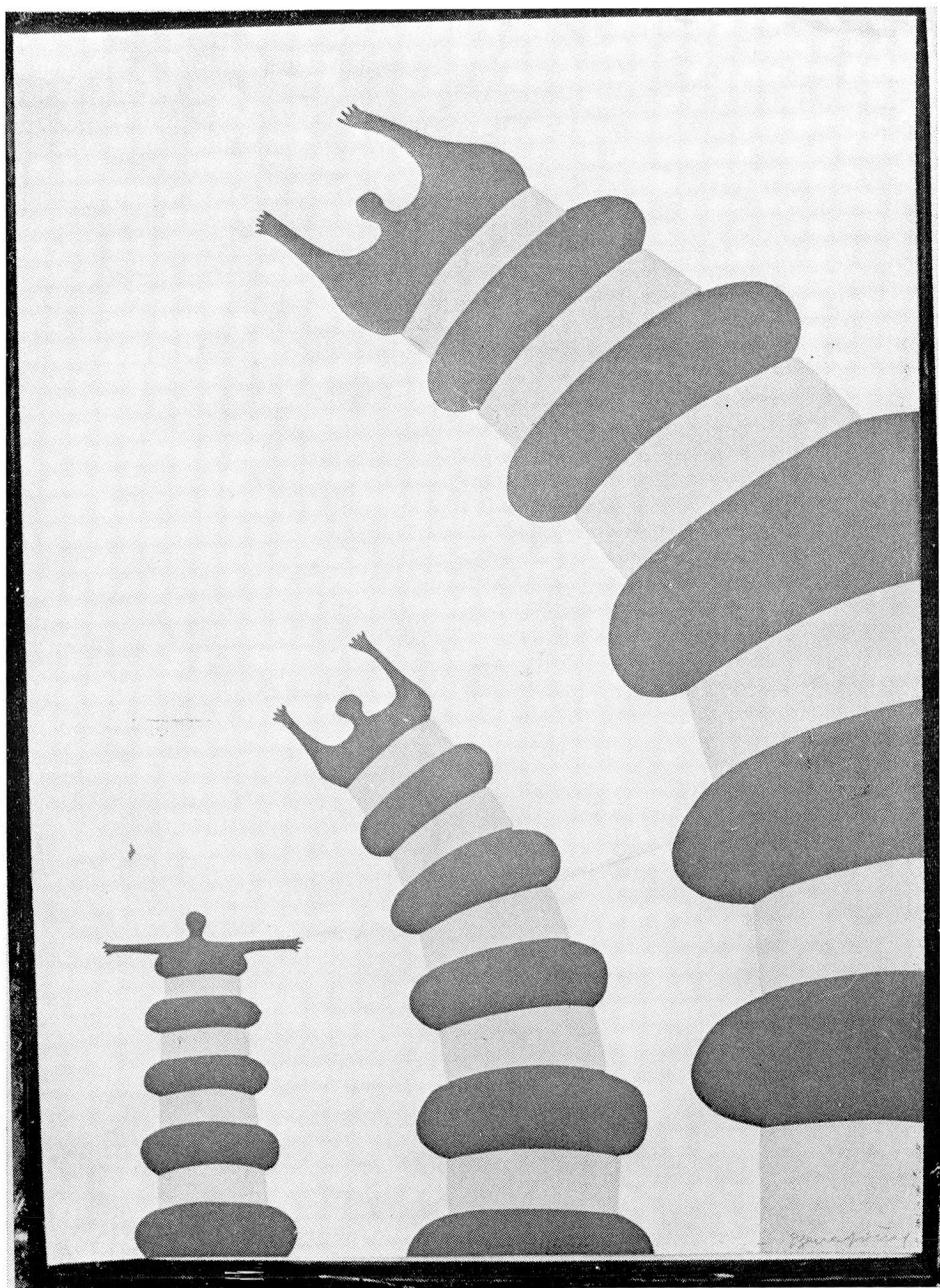
TÉRLEN
VERSEK

Benes József: Grafika

Benes József: Grafika

Benes József: Grafika

oszt kuvikkót. Én nem állítom, hogy ezér é vagy miér, de aszt tudom, hogy a barátnőm spanyol nátha betegségbe gyorsan mēg is halt.”

78. Hét egymást követő évben hétszer megszentelt gyertyát kell gyújtani a haldoklónál, hogy megkönnyítsék a kínjait. (L. L.-né)¹⁹
79. A halott szemét, mikor lefogják, pénzt kell rá tenni, hogy ne nyíljon ki. (Gy. F.-né)²⁰
80. Ha a halott szeme nyitva van, „magáhó szólít valakit”. (B. I.-né)
81. Ha nem imádkoznak a halottért és nem szolgálatnak misét érte — visszajár. (M. F.-né)

„Így jártam én mindenszentekre. A Jenőnk felesége itt át az ablakná! Három halottam is megjelént. Mondom imátkozok már a lelküké.”

82. A halottnak a lábára cipőt kell húzni, hogy ne törje a lábát a rög, ha majd gyalogol. (M. F.-né)

„Mer mennek ám hosszú útra. gyalognak.”

83. Ha a bűbajos asszony meghal anélkül, hogy átadná a tudományát, nem fog békében nyugodni, mindig visszajön éjfélkor. (Gy. F.-né)
84. Mikor elindul a halottaskocsi a temetőbe, gyorsan kisöprik a házat, és az utcán utánadobják a szemetet, nehogy a halottat hamarosan másik családtag kövesse. (Gy. E.)²¹
85. Aki a halottas menet után néz, maga is gyorsan meghal. (D. J.-né)
86. Ha a halott szemét nem lehet lefogni, az azt jelenti, hogy vár valakit. Csak akkor bírják lefogni a szemét, ha az illető eljön, és megnézi a halottat. (Gy. F.-né)
87. Mielőtt eltemetnék a halottat, a koporsójára egy maroknyi földet kell dobni, hogy ne járjon vissza a lelke. (Gy. F.-né)
88. Temetés után való nap ki kell mosni a szennyes ruhát, hogy a halot békében pihenjen. (Gy. P.)²²

JELES NAPOK

89. Fagyosszentekkor három napig nem szabad kapálni, mert nem lesz szőlőtermés. (T. J.-né)²³
90. Annak az anyának, akinek meghalt a gyermeke, szent Ivánig nem szabad almát enni, mert a kis halottja éhes marad, koplalni fog. M. F.-né)²⁴
91. Nagypénteken bodzafa alatt kell a haját levágni, akkor gyorsan fog nőni. (P. A.-né)
92. Nagypénteken bodzafa alatt kell megmosni a haját, hogy hosszúra nőjjön. (M. F.-né)
93. Nagyszombaton és karácsony böjtjén az állatokat meg kell szenteltvízzel csapkodni, hogy egészségesek legyenek. (Gy. F.-né)
94. Nagyszombati harangszókor a fal tövét kell söpörni, hogy a következő nyáron ne legyen sok béka. (T. J.-né)

95. Húsvétkor a sonka előtt mindig egy falat kolbászt kell megenni, hogy ne kapjunk torokgyíkot. (T. J.-né)
96. Szent György-nap előtt nem szabad meszelni, mert kár éri a házat. (M. F.-né)
97. Szent Györgyig nem szabad kirakni az ágyneműt a napra, mert megdöglének az állatok. (M. F.-né)²⁵
98. Szent György előtt nem szabad az udvaron varrni, mert nem fognak tojni a tyúkok. (F. J.)²⁶

„Úgy szokták mondani, hogy bevarrják a tyúkok seggit.”

99. Szent Györgyig nem szabad a dunnát, párnát kivinni az udvarra, mert villámcsapás éri a házat. (Gy. P.)²⁷
100. Szent György-nap előtt nem szabad almát feldobni a levegőbe, mert sok jégeső lesz abban az évben. (T. K.-né)
101. Margit napig nem szabad kinyitni az ablakot, mert abban az évben sok lesz a légy. „Legyes Margitnak is híjják”. (P. A.-né)²⁸
102. A Luca székét „Lucakor” kezdik el csinálni, és karácsony böjtjére kell, hogy elkészüljön. Akkor ha elviszi valaki az éjféli misére és ráül, aki elsőnek szól hozzá, az lesz a férje vagy a felesége. (Gy. S.-né)²⁹

„Én sosé próbátam, de má nem is lehetne. Mámma még má más! Régén nem vót föltűnő, ha elvitte a székét a templomba. Mos má más.”

103. Luca napja reggelén búzát kell adni a tyúkoknak, hogy sokat tojjanak. (M. I.-né)³⁰
104. Luca napján a gazdasszonynak legalább kétszer, háromszor le kell feküdni, hogy a tyúkok jobban üljenek. (M. I.-né)
105. Ha Luca napján idegen ér a kemencéhez, abban az évben nem fognak tojni a gazdasszony tyúkjai. (Gy. E.)

„A szomszédoknak nem vót szabad, a házbelijeknek hozzá is vót szabad dőni a kemencéhön. Csak az idegèn, ha gyütt, az évitte a szeréncsét.”

106. Luca napján korán reggel a kemence-piszkárával be kell nyúlni a kotlóstyúkokhoz. Meg kell őket piszkálni, és azt ismételtetni közben, hogy: „A mi tyúkunk toj, toj, toj, a szomszédé még koj, koj, koj!” (M. I.-né)

„Ez aszt jelènti, hogy a mi tyúkunk sokat tojjon, a szomszédé még csak kotlóggyon.”

107. Karácsony előtt nyolc nappal egy kört kell rajzolni az udvar közepére, és az ünnepig abba adni a tyúkoknak enni, hogy mindig összetartsanak. (Gy. E.)
108. A karácsonyböjti ebéd közben nem szabad izegni-mozogni, mert a következő évben nem jól ülnék majd a kotlóstyúkok. (Gy. E.)

„Nem vót szabad fészkelőnni, mocorogni ebéd közbe. Csak egy két fő mindig, az az egy kiszógáta a többit. Különben ahogy mozogtak, úgy mocorog majd a tyúk is, oszt összetöri a tojásokat.”

109. Karácsonybőjtjé ebéd után a család legöregebb tagja az evőkanálát háromszor odavágja az ajtóhoz. Ha a kanál mind a háromszor a fejével kifelé áll meg a földön, abban az évben meghal az, aki dobta. (Gy. E.)
110. Amit karácsony böjtjén főztek, abból mindenkinek kellett enni, ha többet nem, három szál mákos csíkot, három gerezd fokhagymát mézbe mártva, almaszeleteket, hogy egész évben egészségesek legyenek. (M. I-né)

„Legalább három falatot még kő enni. Atya, Fijú Szentlélek nevében, úgy monta édesanya. Ha többet nem is, mer mongyuk valaki nem szereti aszt az ételt.”

111. Karácsony böjtjén hajnalban, mikor meggyúrja a gazdasszony a csíknak való tésztát, úgy kovászos kézzel kimegy a kertbe, és sorban megrázza a gyümölcsfákat, hogy abban az esztendőben jó termés legyen. (T. E.)

J E G Y Z E T E K

¹ Gusztav Jahoda: *A babona lélektana*, — Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest, 1975.

² Gyura Julianna: 150 Babona, Zenta—Újfalú, 1973. — Hungarológiai Intézet Tudományos Közlönyei, V. évf. 1973. 15. sz.

³ Más adatközlők szerint fordítva is érvényes.

⁴ Gyura Julianna: Boszorkánytörténetek, — HITK, 1975. (nyomdában)

⁵ Vö.: Berze Nagy János: *Baranyai magyar néphagyományok*, III. kötet, 1940. Pécs. 84. old.

⁶ L. az 5. sz. jegyzetet, 84. old.

⁷ L. a 2. sz. jegyzetet, 126. old.

⁸ L. az 5. sz. jegyzetet, 131. old.

⁹ Ugyanott, 113. old.

¹⁰ Ugyanott, 65. old.

¹¹ Ugyanott, 64. old.

¹² Ugyanott, 65. old.

¹³ Ugyanott, 70. old.

¹⁴ Ugyanott, 76. old.

¹⁵ L. a 2. sz. jegyzetet, 123. old.

¹⁶ Ugyanott, 123. old.

¹⁷ L. az 5. sz. jegyzetet, 67. old.

¹⁸ Ugyanott, 223. old.

¹⁹ Gyertyaszentelő, február 2.

²⁰ Vö.: Kőrmöczy Erzsébet, Szabó Jolán: Halotti szokások Zentán, — HITK. II. évf. 1970. II. sz. 105. old.

- ²¹ L. a 20. sz. jegyzetet, 105. old.
²² Ugyanott, 105. old.
²³ Fagyosszentek, május 13., 14., 15.
²⁴ Szentiván, június 24.
²⁵ L. a 2. sz. jegyzetet, 125. old.
²⁶ Szent György: április 24.
²⁷ L. a 2. sz. jegyzetet, 125. old.
²⁸ Margit: június 10.
²⁹ L. az 5. sz. jegyzetet, 296. old.
³⁰ Luca: december 13.